

आवडणार नाही का तुम्हाला
पुस्तकांचं बोलणं ऐकायला?

पुस्तकांना तुम्हाला काही सांगायचंय
त्यांना तुमच्या जवळ रहायचंय

पुस्तकांमध्ये चिमण्या चिवचिवतात

पुस्तकांमध्ये हिरवी शेतं डुलतात

पुस्तकांत झऱ्यांचं पाणी गुणगुणतं

अन् पऱ्यांच्या कथा कुजबुजतात

पुस्तकांत अग्निबाणाचं रहस्य असतं

पुस्तकांत विज्ञान बोलत असतं

पुस्तकांचं जग केवढंतरी मोठं आहे

पुस्तकांमध्ये ज्ञानाची लयलूट आहे

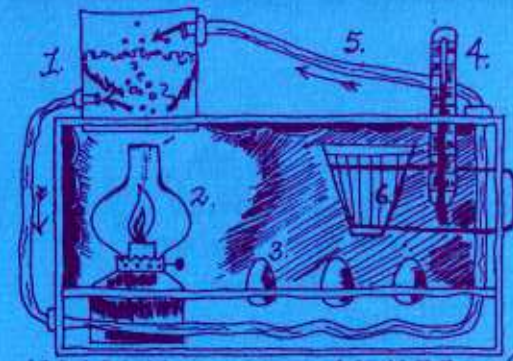
आवडणार नाही का तुम्हाला

त्या जगात भटकायला?

पुस्तकांना तुम्हाला काही सांगायचंय

त्यांना तुमच्या जवळ रहायचंय

-सफदर हाश्मी

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 (21)!

कोंबडीची पिल्लं
कोंबडीची पिल्लं
कोंबडीची पिल्लं
कोंबडीची पिल्लं

मूल्य रु. ६.००

भारत
ज्ञान विज्ञान
समुदाय

लेखक
निकोलाई नोसोव
हिन्दी अनुवाद
अरविंद गुप्ता
मराठी अनुवाद
अलका महाजन

भारत
ज्ञान विज्ञान
समुदाय

कोंबडीची पिल्लं

पुस्तकाचे नाव : कोंबडीची पिल्लं
लेखक : निकोलाई नोसोव
हिन्दी अनुवाद : अरविंद गुप्ता
मराठी अनुवाद : अलका महाजन
संपादन : विनया देशपांडे
निर्मिती सहाय्य: दिनानाथ मनोहर
चित्रकार : शर्मिष्ठा सन्याल

(जियोजी ग्रॅडिन यांच्या मूळ चित्रांवर आधारित)

जवाआं ५१/ बाल - ५

प्रकाशन : जून २००१

मूल्य : ६ रुपये

© सर्वाधिकार भारत ज्ञान विज्ञान समुदाय (महाराष्ट्र)

प्रकाशक : दत्ता देसाई
राज्य सचिव, भारत ज्ञान विज्ञान समुदाय (महाराष्ट्र)
अक्षय, २१६, केळकर रस्ता, नारायण पेठ,
पुणे-४११०३०. फोन : ०२०-४४५६६९४
मुद्रणस्थळ : महाराष्ट्र सहकारी मुद्रणालय, पुणे-४११००४.

अक्षर जुळणी : गणेश कांबळे

नववाचकांसाठी भारत
ज्ञान विज्ञान समितीतर्फे
राष्ट्रीय साक्षरता
मिशनच्या सहकायनि
देशभर चालवल्या जात
असलेल्या 'जनवाचन
आंदोलन' मोहिमेसाठी
प्रकाशित.

या प्रकाशनांचा उद्देश
लोकांमध्ये आणि
मुलांमध्ये वाचनाची
गोडी निर्माण करणं हा
आहे.

एक दिवस मी मिशकाच्या घरी गेलो होतो. तो पुस्तक वाचण्यात गुंग झाला होता. इतका, की त्याला माझ्या पावलांची चाहूलही लागली नाही. जेव्हा मी जोरात दार बंद केलं तेव्हाच त्याने मान वर उचलली.

“अरे ! निकोलाजी, तू आलास होय?” तो हसत हसत म्हणाला. तो मला कधीच माझ्या खऱ्या नावाने - कोल्या या नावाने - हाक मारत नाही. तो मला हाक मारण्यासाठी काही तरी विचित्र नावे शोधून काढतो. तो मला निकोल, मिकोला, मिकुला, सेल्यानोविच किंवा मिकलूखो, माकूलाई अशा हाका मारतो. रोज मला माझे एक नवीनच नाव ऐकायला मिळतं. पण जोपर्यंत मिशका माझ्यावर प्रेम करतो आहे तोपर्यंत मला त्याचं काही वाटत नाही.

मिशका जे पुस्तक वाचत होता त्याचे नाव होते 'कुक्कुट-पालन'. त्याच्या कव्हरवर एका कोंबड्याचे आणि एका कोंबडीचे चित्र होते आणि पुस्तकभर कोंबड्यांच्या खुराड्यांची चित्रे होती.

“मला वाटतं की तू एखादे विज्ञानाच्या विषयावरचे पुस्तक

वाचतो आहेस,” मी म्हणालो.

विज्ञानातल्या गोष्टी किती मजेशीर असतात ! ही काय फालतू परीकथा थोडीच आहे? यामध्ये लिहिलेली प्रत्येक गोष्ट खरी आणि उपयोगी आहे.

मिशकाला असं वाटलं की, तो जे काम करील ते उपयुक्तच असलं पाहिजे. एकदा त्याने कॉलेजात शिकवतात ते भूमितीचे पुस्तक आणले. त्याने जेव्हा ते वाचले तेव्हा त्याच्या डोक्यात काहीच शिरले नाही. ते पुस्तक तेव्हापासून टेबलावर एका कोपऱ्यात पडून आहे, आणि मिशका हुषार केव्हा होईल याची ते वाट बघतयं!

त्याने त्या नव्या पुस्तकात खूण ठेवली आणि पुस्तक बंद केले. मग तो म्हणाला “आपण आपल्याला हवं तर घरात एक गरम डबा तयार करून कोंबडीची पिळे तयार करू शकतो. तुला कदाचित माहीत नसेल की जेव्हा कोंबड्या अंडी उबवत असतात, तेव्हा त्या नवीन अंडी घालत नाहीत. आपण जर कृत्रिमरितीने अंडी उबवण्याचे काम करू शकलो तर कोंबड्या सतत अंडी देण्यासाठी मोकळ्या होतील.”

“ मला वाटतं की हे काही सोपं काम नसावं,” मी माझी शंका बोलून दाखवली. “आपण देशाच्या प्रगतीला मदत करू शकू,” मिशका म्हणाला. “पुस्तकात संपूर्ण प्रक्रिया दिलेली आहे. आपण फक्त २१ दिवस अंडी गरम ठेवायची. अन् मग अंड्यांतून पिळे आपोआप बाहेर येतील !”

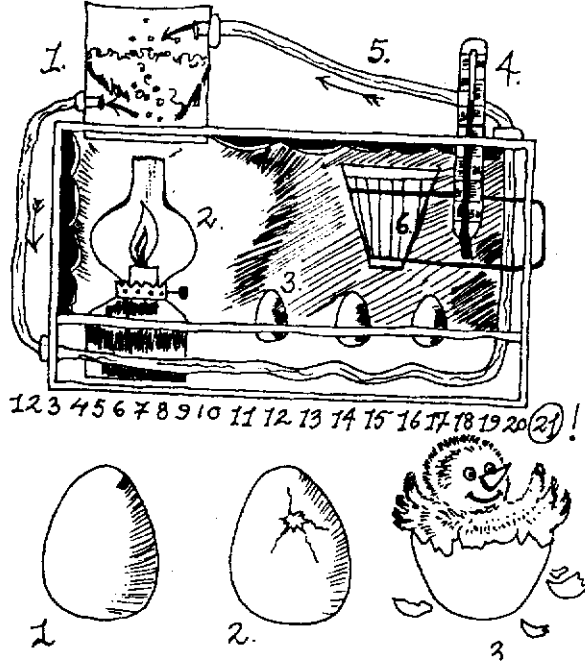
मी विचार केला या महत्वाच्या राष्ट्रीय कामात मीही मिशकाला मदत करावी! लहान लहान पिळांची ती गोष्ट मला अगदी मनापासून आवडली. मलाही पक्षी आणि प्राणी यांची फार आवड आहे. मी आणि मिशकाने म्हणूनच आपली नावे शाळेच्या निसर्गमंडळात नोंदवली होती. पण नंतर आम्ही दोघे एक वाफेवर चालणारे इंजिन तयार करण्यात अगदी गढून गेलो. मग विज्ञानमंडळाच्या मॉनिटरने - वित्याने आमची नावे मंडळाच्या यादीतून काढून टाकण्याची धमकी दिली. आम्हाला आणखी एक संधी मिळावी, अशी विनंती आम्ही त्याला केली.

“आपण स्वयंपाकघराच्या एका कोपऱ्यातच आपला गरम डबा (इनक्यूबेटर) तयार करू. आणि जेव्हा छोटी पिल्लं बाहेर येतील तेव्हा त्यांना तिथेच खायला घालू,” मिशका म्हणाला.

अडथळे आणि अडचणी

“आपल्याला कदाचित गरम डबा बनवण्याची गरजच भासणार नाही. आपण कोंबडीची अंडी कढईत घालून मंद आंचेवर ठेवून देऊ,” मी सुचवले.

“छे छे! त्याने काहीच फायदा होणार नाही,” मिशका ओरडलाच. “चुलीतला विस्तव विझेल आणि सगळी अंडी

खराब होतील. इनक्यूबेटरमध्ये अंडी एका विशिष्ट तापमानाला गरम रहातात. हे तापमान १०२ डिग्री फॅरनहाइट असते.”

“पण १०२ डिग्रीच का?” मी विचारलं, “कारण कोंबड्या अंडी उबवतात तेव्हा एवढंच तापमान असते,” मिशका म्हणाला. नंतर त्याने पुस्तकातले चित्र दाखवून सांगितले, “हे बघ इनक्यूबेटर. त्यात एक पाण्याची टाकी असते. टाकीतून निघणाऱ्या नळ्या अंडी ठेवलेल्या डब्यात जातील. टाकीला खालून गरम करू. टाकीतून गरम पाणी नळ्यांमधून अंड्यांच्या डब्यात जाईल आणि अंड्यांना गरम ठेवेल. आणि हे बघ, इथे एक तापमापक आहे. त्याने आपण तापमानावर लक्ष ठेवू शकू.”

“पण आपण टाकी कुठून आणायची?”

“अरे टाकीची गरजच काय? आपण एका डब्यावर काम भागवू.”

“आणि आपण त्याला गरम कसं करायचं?”

“रॉकेलचा दिवा किंवा चिमणीने. एक चिमणी आमच्या अडगळीत माळ्यावर पडलेली मी पाहिली आहे.”

आम्ही दोघे ताबडतोब माळ्यावर शोधायला गेलो. तिथे जणू सगळ्या जगातला कचरा आणि निरूपयोगी सामान पडलेले होते. बाटल्या, डबे आणि झाकणं इकडे-तिकडे पसरलेली होती.

कसा कोण जाणे, पण एक दिवा मला कपाटावर पडलेला दिसला. मिशकाने ताबडतोब तो खाली काढला. आम्हाला तांब्याची नळी आणि एक डबा पण सापडला. हे सगळं आम्ही खाली आणले. दिवा साफसूफ करून त्यात रॉकेल भरले. नंतर तो पेटवला. तो चांगला पेटला. त्याच्या किळीने आम्ही त्याची ज्योत कमी जास्त करू शकत होतो.

मग सगळ्यात प्रथम आम्ही एक लाकडाचा डबा तयार केला. डबा इतका मोठा होता की त्यात पंधरा अंडी सहज मावू शकली असती. अंडी सुरक्षित व उबदार रहाण्यासाठी आम्ही त्यात कापूस अंथरला. मग आम्ही डब्यासाठी झाकण तयार केले. त्याला एक खाच ठेवली. खाचेत तापमापक ठेवून आम्हाला तापमान बघता येणार होते. नंतर आम्ही पत्र्याच्या डब्याला दोन भोकं पाडली. खाली एक अन वर एक. तांब्याची नळी आम्ही वरच्या भोकात सोल्डर करून (डाग देऊन) बसवली. नंतर त्या नळीचे दोन तीन वेढे त्या डब्याच्या आत बसवले. दुसरे टोक टाकीच्या खालच्या भोकात सोल्डर करून बसवले. वाकड्या-तिकड्या नळीतून उष्णता बाहेर सोडणारा एक रेडिएटरच तयार झाला.

नंतर मिशकाने टाकीच्या खाली एका डब्यावर दिवा ठेवला. शेवटी सगळी तयारी झाली. आम्ही टाकीत पाणी भरून दिवा पेटवला. हळूहळू पाणी गरम होऊ लागले. थोड्यावेळाने तापमापीने १०२ डिग्री तापमान दाखवले. तापमान आणखी

वाढले असते, पण तेवढ्यात मिशकाची आई आली.

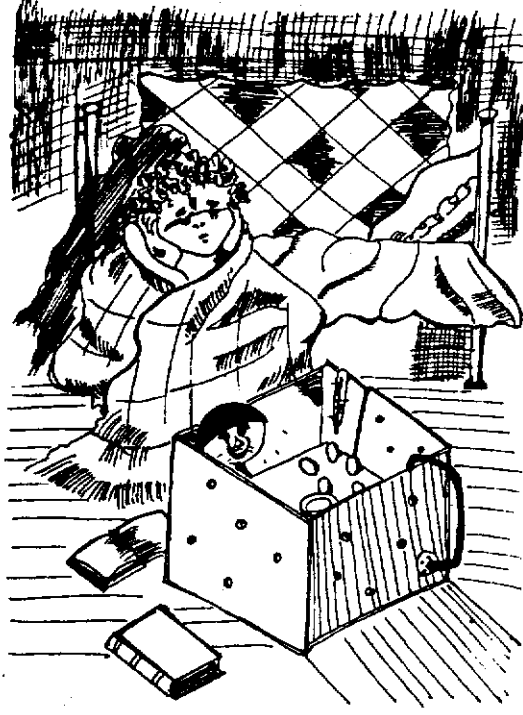
“तुम्ही दोघं इथे काय उद्योग करताय रे? सगळ्या घरात रॉकेलचा घाण वास पसरलाय,” ती रागाने ओरडली.

तिला आम्ही आमची इनक्यूबेटरची योजना सांगितली. ते ऐकून ती फारच वैतागली. मिशकाने खूप विनवण्या केल्या. पण काही फायदा झाला नाही. आमची योजना बाजूलाच पडली.

मार्ग सापडला!

त्या रात्री मला खूप वेळ झोप आली नाही. मी इनक्यूबेटरचाच विचार करत राहिलो. माझ्या आईला तर नेहमी आगीची भिती वाटते. ती नेहमी माझ्यापासून काड्यापेटी लपवून ठेवते. मिशकाच्या आईने दिवा हिसकावून घेतला होता आणि ती कोणत्याही अटीवर तो परत द्यायला तयार नव्हती. खूप विचार केल्यावर माझ्या डोक्यात एक अफलातून कल्पना आली. रॉकेलच्या दिव्याऐवजी आपण विजेचा दिवा वापरला तर?

मी पटकन् उठलो आणि ताबडतोब टेबललॅप लावून त्याच्या समोर माझं बोट धरले. लवकरच ते इतके तापले की मला ते बाजूला करावे लागले. मी भिंतीवरचे थर्मामीटर काढून दिव्यासमोर धरले. त्याचा पारा लगेचच एकदम वर चढला. वीजेच्या दिव्यामुळे खूप उष्णता मिळते यात आता कोणतीच शंका राहिली नव्हती. पण माझ्या या प्रयोगाचा परिणाम असा

झाला की त्या
रात्रीनंतर
माझा
तापमापक
खराब
झाला. आता
तो नेहमीच
१०४ डिग्री
तापमान
दाखवतो!
बाहेर बर्फ
जरी पडत
असले

तरीही! कदाचित दिव्याच्या खूप जवळ नेल्यामुळे तो खराब झाला होता.

शाळेत मी मिश्काला वीजेच्या बल्बबद्दल सांगितले. ती कल्पना त्याला फार आवडली. दोघे घरी आलो अन् थेट आमच्या प्रयोगाला भिडलो.

दिवा टाकीजवळ येण्यासाठी मिश्काने दिव्याखाली काही पुस्तके ठेवली. अर्ध्या तासातच तापमान १०२ डिग्री झाले. मिश्का खुशीत ओरडला, “अरे हेच तर तापमान पाहिजे

आपल्याला! कसं का मिळना, वीजेच्या दिव्याने मिळो किंवा रॉकेलच्या दिव्याने मिळो.”

“रॉकेलपेक्षा, मला वाटतं वीज कितीतरी चांगली,” मी म्हणालो, “कारण रॉकेलमुळे आग लागण्याची भीती आहे. वीजेमुळे असा कोणताच धोका नाही.” तेवढ्यात आम्हाला दिसलं की तापमान १०४ डिग्री वर गेले होते.

रॉकेलच्या चिमणीची ज्योत कमी-जास्त करता येत होती. पण या वीजेला कसे कमी-जास्त करायचे? थोड्याच वेळात पाण्याचे तापमान १०८ झाले.

“दिवा थोडा खाली कर,” मी विचार करून सांगितले. आम्ही दिव्याच्या खालचं एक जाड पुस्तक कमी केलं. थोड्या वेळाने थर्मामीटरचा पारा १०२ डिग्री पर्यंत खाली आला.

“आता सगळं काही ठीक दिसतंय. आता आपण अंडी खरेदी करू शकतो,” मिश्का म्हणाला, “असं कर, तू घरून काही पैसे घेऊन ये. मीही आइया आईकडून पैसे मागून आणतो.”

खूप विनवण्या केल्यावर माझ्या आईने थोडे पैसे दिले. तिने मला सांगितलं की दुकानातून विकत घेतलेल्या अंड्यांमधून कधीच पिल्ले बाहेर येणार नाहीत. त्यासाठी खेड्यातली ताजी अंडी हवीत. धावतच जाऊन मी मिश्काला सगळं सांगितलं. “मी पण काय गाढव आहे!” मिश्का म्हणाला. “कुक्कुटपालन

या पुस्तकात सुद्धा हेच लिहिलंय.”

आम्ही ताबडतोब जवळच्या खेड्यात रहाणाऱ्या नताशा काकीच्या घरी जायचं ठरवलं. तिच्याकडे खूप खूप कोंबड्या होत्या आणि तिथे आम्हाला ताजी अंडी नक्कीच मिळाली असती.

दुसऱ्या दिवशी

काय मजा आहे पहा! कालपर्यंत कुठे जाण्याचा विचारही आमच्या मनात नव्हता आणि आज आम्ही दोघे रेल्वेतून नताशा काकीच्या गावाकडे जात होतो. आम्हाला बघून काकीला फारच आनंद झाला. तिला वाटले की आम्ही काही दिवस तिच्याकडे रहायला आलो आहोत. तिच्याकडून आम्ही अंडी न्यायला आलोय हे ऐकून तिला एकदम आश्चर्य वाटलं.

“तुमच्या एवढ्या मोठ्या शहरात एकाही दुकानात कोंबडीची अंडी मिळत नाहीत का?” तिने विचारले.

“अंडी मिळतात ग काकी. पण आम्हाला अगदी ताजी अंडी पाहिजेत. आम्ही ती अंडी स्वतः तयार केलेल्या इनक्यूबेटरमध्ये ठेवू आणि त्यातून पिल्ले बाहेर येण्याची वाट पाहू.”

काकीला आमची योजना आवडली. ती आपल्या स्वयंपाकघरात गेली आणि लगेच पंधरा सुंदर अंडी घेऊन आली. त्यांच्याकडे पाहून कोणीही सांगितलं असतं की ती अगदी ताजी

आहेत. तिने अंडी आमच्या टोपलीत ठेवली आणि गरम शालीने झाकून टाकली. प्रवासात थंड होऊ नयेत म्हणून.

काकीचे आभार मानून आम्ही घरी परत आलो. पण तेव्हा खूपच रात्र झाली होती. आम्ही दुसऱ्या दिवशी प्रयोग करायचे ठरवले आणि झोपी गेलो.

प्रयोगाची सुरुवात

दुसऱ्या दिवशी शाळेतून परतल्यावर सर्वात प्रथम आम्ही अंडी इनक्यूबेटरमध्ये ठेवली. झाकण लावले. भोकात तापमापक ठेवले. दिवा लावण्यापूर्वी एकदा सर्व तपासून पहायचं ठरवलं. आधी इनक्यूबेटर गरम केला आणि नंतर त्यात अंडी ठेवली तर चांगलं होईल का? आम्हाला भीती होती की अंडी डब्यात बंद करून ठेवली तर गुदमरणार तर नाहीत? पुस्तकात वाचले होते की अंडी जिवंत असतात आणि ती कवचातून श्वास घेतात.

अंडीसुद्धा सजीवांसारखी श्वास सोडताना कार्बन-डाय-ऑक्साईड बाहेर सोडतात. आमच्या हे लक्षात आलं तेव्हा आम्ही ताबडतोब हळूच, सांभाळून डब्यातून अंडी काढून घेतली आणि अंड्यातून निघणाऱ्या कार्बन-डाय-ऑक्साईडला वाट करून देण्यासाठी डब्याला थोडी भोके पाडली.

कुठे काही चूक होऊ नये म्हणून पुस्तकातल्या सूचना पुन्हा

एकदा वाचल्या. त्यात लिहिले होते की इनक्यूबेटरची आतली हवा योग्य तेवढी दमट असावी. जर हवा कोरडी असेल तर अंड्याच्या आतला ओलेपणा कवचातून निघून जाईल आणि आतला जीव मरून जाईल. म्हणून डब्यात दमटपणा येण्यासाठी पाण्याचे दोन पेले आत ठेवले. पण पेल्यांची उंची डब्यापेक्षा जास्त होती त्यामुळे डब्याचे झाकणच बंद होईना.

शेवटी मिशकाच्या बहिणीच्या, मायाच्या, खेळातले दोन पेले दिसले. आम्ही त्यात पाणी भरून ठेवले. नंतर अंडी ठेवली. पण पेल्यांनी जागा अडवल्यामुळे डब्यात फक्त १२ अंडी मावली. मायाला जेव्हा कळले की आम्ही तिचे पेले पळवले, तेव्हा ती रडायला लागली. पण आम्ही प्रेमाने तिची समजूत घालून तिला एक पिळू देण्याचे वचन दिले.

“मी जे काही करतो त्यात अगदी नापासच होतो,” मी म्हणालो. मिशकाही असंच काहीसं म्हणाला. चांगली सुरुवात व्हावी म्हणून मग मायाला बटण दाबायला सांगितले. सुरुवातीला तापमापकाचा पारा ६४ डिग्रीवर होता. म्हणून दिवा आणखी टाकीजवळ यावा म्हणून एक जास्त पुस्तक घुसवलं. पण थोड्याच वेळात तापमान वाढले आणि १०४ डिग्रीपर्यंत पोहोचलं.

“तापमान वाढू देऊ नकोस!” मिशका ओरडला. मग दिव्याखालचे एक जाड पुस्तक काढले. तिथे एक पातळ वही

ठेवली. टक लावून आम्ही तापमापीकडे पहात राहिलो.

“२१ दिवसांपर्यंत आपण सतत १०२ डिग्री तापमान कसं ठेवू शकू?” मिशकाने विचारले.

“आपण तापमान स्थिर ठेवू शकलो नाही तर सगळं केलं सवरलेलं फुकट जाईल,” मी म्हणालो. आम्ही दोघं इनक्यूबेटरच्या जवळ बसून तापमापक पहात राहिलो. शाळेचा गृहपाठसुद्धा तिथेच बसून केला.

“सगळं काही ठीक चाललंय,” मिशका म्हणाला. “असंच जर चालत राहिलं तर एकवीस दिवसांनी आपल्याजवळ बारा कोंबडीची पिळं असतील. किती गंमत येईल तेव्हा!”

तापमान उतरले

इतर मुलांचे मला काही माहीत नाही पण मला मात्र रविवारी खूप वेळ झोपायला आवडतं. आठवड्यातल्या एका दिवशी थोडं उशीरापर्यंत झोपणे हा गुन्हा थोडाच आहे? त्या दिवशी मी उठलो तर दिवस वर आला होता. मी पुन्हा झोपायला जाणार इतक्यात मला इनक्यूबेटरची आठवण आली आणि उठून मी झटकन मिशकाच्या घरी पोहोचलो. रात्रभर झोप न मिळाल्यासारखे त्याचे डोळे सुजलेले होते.

“रात्री झोपताना सगळं ठाकठीक होतं. पण मध्ये मी उठलो

तेव्हा पाहिलं तर तापमान १०१ डिग्री झालं होतं. मी लगेच एक वही वाढवली आणि तापमान १०२ डिग्री झालं. पुन्हा जेव्हा मी उठलो तेव्हा तापमान परत १०१ डिग्री झालं होतं. मला आणखी एक वही ठेवावी लागली. आता सगळं ठीक दिसतयं पण केव्हा तापमान कमी होईल काही भरवसा नाही,” मिशका म्हणाला.

मी मिशकाला थोडा वेळ झोपायला सांगितले आणि

कुक्कुटपालन हे पुस्तक वाचत बसलो. त्यात लिहिलं होतं की अंड्यांना एकाच स्थितीत ठेवलं तर आतला जीव अंड्याच्या कवचाला एकाच जागी चिकटतो आणि मग अशक्त पिल्लं तयार होतात. म्हणून मी अंडी उलटी करायला सुरूवात केली. तेवढ्यात मिशका उठला आणि उडी मारून माझ्याजवळ आला.

“हे काय करतोयस तू?” तो ओरडला. त्याचे ओरडणं ऐकून त्याचे आई-वडीलपण आले. त्यांनी पण सांगितलं की कोबडी आपली अंडी उबवते तेव्हा त्यांची स्थिती पालटत रहाते. म्हणून आपण पण थोड्या थोड्या वेळाने अंडी उलटी-पालटी केली पाहिजेत.

तापमान चढले

दहा वाजता तापमान साधारण एक डिग्रीने वाढले आणि आम्ही एक वही काढून घेतली.

“रात्रभर तापमान खाली येत रहातं आणि आता ते वर चढतंय, असं का?” मिशका म्हणाला आणि सोफ्यावर पडून झोपी गेला. मी पण तिथेच खुर्चीवर बसून एक पुस्तक वाचू लागलो. थोड्या वेळाने मिशकाचा दोस्त कोत्स्या खोलीत आला. त्याने मिशकाला उठवले. उठताच मिशका इनक्यूबेटरजवळ आला आणि माझ्या अंगावर जोरात ओरडला, “तुला काही शुद्ध आहे का? तापमान १०३ डिग्री आहे. आणि मी उठलो नसतो तर ते १०४ डिग्री

सुद्धा झालं असतं. लक्ष कुठे आहे तुझं?”

कोत्स्याने इनक्यूबेटर पाहिला आणि तो सुद्धा आमच्या मदतीला थांबला. आठ वाजता आम्हाला अंडी उलटायची होती. मिश्का अंडी उलटत असताना माया आली आणि सगळ्यात मोठ्या अंड्याकडे बोट दाखवून म्हणाली की ते तिचं अंडं आहे. त्यातलं पिल्लू तिचं असेल.

“तुम्ही अंड्यांवर खुणा केल्यात तर तुम्हाला कोणती अंडी उलटली आहेत आणि कोणती नाहीत ते समजेल,” कोत्स्या म्हणाला.

मिस्काने ताबडतोब पेन्सिलने सगळ्या अंड्यांवर नंबर घातले. कोत्स्या निघाला तेव्हा मिश्का म्हणाला, “शाळेत कोणालाही या इनक्यूबेटरबद्दल सांगू नकोस.” कोत्स्याने ते कबूल केले.

मायाची मदत

तापमापकावर लक्ष ठेवायचे असल्यामुळे मिस्काला रात्री अजिबात झोपता येत नव्हतं. आता आम्हाला हे समजलं होतं की रात्री बाहेरच्या थंड हवेमुळे तापमान उतरत होतं, अन् दिवसा उन्हामुळे वाढत होते. आता प्रश्न होता की शाळेच्या वेळात तापमानावर कोण लक्ष ठेवील? मिस्काने मायाला त्याच्या गैरहजेरीच्या काळात तापमानावर लक्ष ठेवण्यासाठी तयार केले. त्याने तापमान काबूत ठेवण्याची पद्धतही मायाला खूप वेळा

सांगितली. नंतर मी मायाला अंडी उलटण्याच्या पद्धतीचे प्रात्यक्षिक दाखवले. मायाला जेव्हा सगळं समजलं तेव्हाच आम्ही शाळेत गेलो.

“कसा आहे तुमचा इनक्यूबेटर?” कोत्स्याने भेटल्याबरोबर विचारले. त्याला रहावलं नाही.

“तू कबूल केलं आहेस हं, की तू इनक्यूबेटरबद्दल कोणालाही सांगणार नाहीस,” मिस्काने धमकावले.

वर्गात मिश्काचं मुळीच लक्ष नव्हतं. तो विचार करत होता. मायाने काही गोंधळ केला तर सगळं वाया जाईल. माया अजून लहान आहे. ती बाहेर खेळायला गेली की संपला सगळा खेळ!

कोत्स्या आपले वचन पाळू शकला नाही. जीवशास्त्राचा तास सुरू झाल्यावर त्याने हात वर करून निसर्गमंडळाच्या बाईना विचारलं, “मारियाताई, इनक्यूबेटर म्हणजे काय असतं हो?”

मारियाताई इनक्यूबेटरबद्दल समजावून सांगू लागल्या. त्यांनी सांगितलं की पूर्वीच्या काळी लोक अंडी एका ठराविक तापमानात ठेवत आणि थोड्या दिवसांनी त्यातून पिल्लं बाहेर पडत.

“मी दोन व्यक्तींना ओळखतो, ज्यांनी घरातच एक इनक्यूबेटर बनवला आहे,” कोत्स्या म्हणाला. “पण तुम्हाला वाटतं का की त्यातून पिल्लं येऊ शकतील?”

“पिल्लं बाहेर येऊ शकतात, पण हे काम फारच कठीण आहे.” मारियाताई म्हणाल्या, “फॅक्टरीत तयार केलेल्या इनक्यूबेटरमध्ये तापमान आणि दमटपणा यंत्रांच्या मदतीने नियंत्रित करतात. तुझे मित्र जर चिकाटीने आणि आवडीने काम करत असतील तर त्यांना नक्कीच यश मिळेल. पण जर कोल्या आणि मिशकासारखे लोक इनक्यूबेटर बनवत असतील तर त्यातून काही निष्पन्न होईल असं नाही मला वाटतं.”

शाळा सुटल्यावर निसर्गमंडळप्रमुख वित्याने आम्हाला पकडून सांगितलं की, आज मंडळात काम करण्याची आमची पाळी आहे. आम्ही पक्ष्यांसाठी छोटी लाकडी घरं बनवायची आहेत.

“आम्हाला आज अजिबात वेळ नाही,” मिशका म्हणाला. वित्या आमच्यावर फारच नाराज झाला.

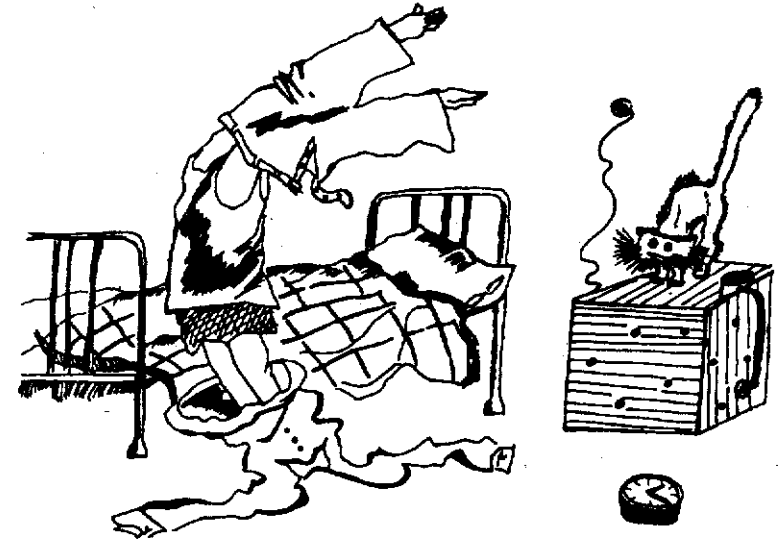
आम्ही धावतच घरी आलो. मायाने फार लक्षपूर्वक आपलं काम केले होते. आम्ही तिचे आभार मानून तिला खेळायला पाठवून दिले.

सगळेच मुसळ केरात !

आता आमचा दिनक्रम ठरून गेला होता. तापमापकावर सतत नजर ठेवणे आणि दर तीन तासांनी अंडी उलटी-पालटी करणे. नंतर वेळोवेळी टाकी आणि पेले पाण्याने भरून ठेवणे - कारण

उष्णतेमुळे पाणी लवकर वाळून जात होते. मध्यरात्री जाग यावी म्हणून मी रोज रात्री गजर लावून झोपत होतो. नंतर मला झोपच येत नसे. रोज सकाळी उठताना माझे डोळे सुजत होते. कसेबसे कपडे करून मी शाळेत जात होतो. झोपेत कधीकधी शर्टच्या बाहीत पाय घालत होतो, काहीतरी उलटसुलट करत होतो. शाळेत मित्र माझी चेष्टा करायचे.

दहाव्या रात्री एक वाईट गोष्ट झाली. मी रात्री जो झोपलो तो सकाळीच जागा झालो. जाऊन पाहिलं तर तापमान ९९ डिग्री होतं. ते ३ डिग्रीने कमी होतं. मी दोन वट्या वाढवल्या पण त्याचा काही उपयोग होणार नाही असं मला वाटलं. दहा दिवसांचे कष्ट पाण्यात जाणार!

थोड्या वेळाने तापमान १०२ डिग्री झालं. त्याचं वेळी मिशका आला. मी त्याला काहीसुद्धा सांगितलं नाही. पण मला वाटत होते की आता पुढे सगळा प्रयोग करण्यात काही अर्थ नाही.

वर्गातील सभा

कोत्स्या रोज शाळेत जाऊन वित्याला इनक्यूबेटरची बातमी घायचा. एकच दिलासा होता की त्याने अजून माझं आणि मिशकाचं नाव सांगितलं नव्हते.

“अशी चिकाटी असलेले लोक आमच्या निसर्गमंडळात

असते तर किती छान झालं असते!” वित्या म्हणाला.

इनक्यूबेटरमुळे आमच्या अभ्यासाचे खूप नुकसान झाले होते. याचा परिणाम म्हणजे गणिताच्या चाचणीत मला पाचपैकी फक्त दोन गुण मिळाले.

वर्गशिक्षिका आम्हाला खूप रागावल्या. त्या म्हणाल्या, “मला माहित आहे की मिशका आणि कोल्या हल्ली गृहपाठ करत नाहीत. वर्गातसुद्धा त्यांचे लक्ष नसतं. फक्त आपसात सारखे बोलत असतात. कधी कधी तर ते वर्गातच झोपतात.”

आम्ही दोघं जेव्हा जोरदार बोलणी खात होतो तेव्हा कोत्स्या उठून म्हणाला, “ही या दोघांची चूक नाहीये. हेच ते दोघं, ज्यांच्याबद्दल मी सांगितलं होतं. यांनीच खूप कष्टाने घरात इनक्यूबेटर बनवला आहे.”

मिशकाने आणि मी इनक्यूबेटर बनवला आहे आणि त्याच्या मदतीने आमचा प्रयोग चालू आहे हे ऐकून सगळा वर्ग स्तंभित झाला! आम्हीसुद्धा असे काही करू शकतो यावर कोणाचाच विश्वास बसेना.

“किती लाजिरवाणी गोष्ट आहे की यांनी इनक्यूबेटर बनवला आणि कोणाला त्याचा पत्ताच नाही! आपण यांना मदत केली पाहिजे,” वित्या म्हणाला. वर्गातली सगळी मुले तयार झाली.

रात्री जेवणानंतर मिशकाच्या घरी यायचे वित्याने वचन दिले.

शाळेच्या मुलांची मदत

रात्रीच्या जेवणानंतर निसर्गमंडळाचे जवळजवळ सर्व सदस्य आमच्या स्वयंपाकघरात हजर होते. आम्ही त्यांना इनक्यूबेटर दाखवला. त्यात अंडी गरम ठेवून वेळोवेळी ती उलटी-पालटी करण्याची कृती सर्वांना सांगितली. नंतर मदत करणाऱ्या मुलांची यादी करून त्यांना कामे सविस्तर समजावून दिली. शाळा सुटल्यावर रोज दोघंजण आमच्या मदतीला यायला तयार झाले. ही मुलेसुद्धा पाळीपाळीने जेवणासाठी आणि शाळेचे काम करण्यासाठी घरी जातील असे ठरले. रात्रपाळीसाठीही गट तयार झाले.

आज वित्या आणि जेन्या यांची पाळी होती. त्यांनी मला

आणि मिशकाला जायला सांगितले. “समजा, काही घोटाळा झाला तर?” मी संशयी नजरेने विचारले. “काही घोटाळा होणार नाही. अन जर झालाच, तर आम्ही ताबडतोब तुम्हाला बोलावू,” त्यांनी सांगितले. नंतर मी आणि मिशकाने खूप दिवस मागे पडलेला अभ्यास पूर्ण केला. गणिताचा एक प्रश्न आम्हाला सुटला, पण खूप डोकं लढवूनही दुसरा काही सुटला नाही. तेव्हा आम्ही मदतीसाठी जेन्याकडे गेलो. आमची पाळी केव्हा येईल याचा हिशेब आम्ही केला. ती सगळ्यात चांगल्या वेळेला, एकविसाव्या दिवशी - म्हणजे अंड्यातून पिल्ले बाहेर येणार त्या दिवशी होती!

आगमनाची तयारी

शेवटी मला आणि मिशकाला थोडी सवड मिळाली. खरे तर आम्ही इनक्यूबेटरची तापमापी पाहून अगदी कंटाळून गेलो होतो. आता आम्ही निसर्गमंडळात पक्षांसाठी दोन लाकडी घरे बनवली. शाळेत फळाफुलांची झाडेही लावली. आणि पुढच्या चाचणीत आम्हा दोघांना चांगले गुण मिळाले तेव्हा आमचे आई-वडीलही खूष झाले. आम्ही पेरलेल्या बीजामधून छोटेसे अंकूर बाहेर आले होते. जिथे बीज पेरले होते, तिथेच अंकूर उभे होते. पण अंड्यांमधून बाहेर येणाऱ्या पिल्लांबद्दल मात्र आम्हाला काहीच ठाऊक नव्हते.

शुक्रवारी आमची पाळी आली. आदल्या दिवशी आम्ही

अगदी उत्सुक झालो होतो. पण आम्हाला इनक्यूबेटरजवळ इतरांनी जाऊच दिले नाही. आम्ही त्यांची खूप विनवणी केली. शेवटी त्यांनी एकदाचे कबूल केले की अंड्यांतून पिल्ले बाहेर यायला लागली तर ते आम्हाला नक्की बोलावतील.

जेव्हा माझी आणि मिश्काची पाळी आली तेव्हा मिश्काला वाटले की अंड्यांच्या आतून काहीतरी अस्पष्ट आवाज येतो आहे. मिश्काने एक अंडे बाहेर काढले. ते कानाला लावून त्यातला आवाज ऐकायला सुरूवात केली. इतक्यात दाराची घंटा वाजली आणि मिश्काच्या हातून अंडे पडता पडता वाचले. पिल्लं बाहेर येऊ लागलीत का हे पहायला वित्या आला होता. खूप वेळ बसून राहिलो पण नंतर आम्हाला शाळेत जावंच

लागलं. आम्ही नसताना पिल्लं बाहेर पडायला लागली तर सगळं काम एकट्या मायावर पडेल अशी आम्हाला भीती वाटत होती.

शाळेत आम्ही कसा दिवस ढकलला कोण जाणे! कोणाचंच वर्गात लक्ष नव्हतं. सुट्टीची घंटा वाजण्याचीच सर्वजण वाट पहात होते. शाळा सुटताच आम्ही धावत धावत घरी आलो. मिश्काने घाईने इनक्यूबेटरचे झाकण उचलले. अंडी पांढऱ्या दगडांसारखी डब्यात पडलेली होती. एकही अंडं फुटलेलं नव्हतं.

चूक कोणाची बरं ?

सर्व मुले गुपचूप उभी होती. अंड्यांमधून कधीच पिल्लं बाहेर येणार नाहीत असे वाटत होते. सर्वजण मिश्काला काय होणार असं विचारत होती. “मला काय माहीत? मी काय कोंबडी आहे?” मिश्काने फाडकन उत्तर दिले. सगळेजण आपापले अंदाज बांधू लागले. काहीजण म्हणत होते पिल्ले बाहेर येणार, तर काहीजण म्हणत होते नाही! अजून दिवस संपला नव्हता. अजूनही अंड्यातून पिल्ले बाहेर येण्याची शक्यता होती. आम्ही दिवस मोजायला चुकलो तर नाही? त्या दिवशी रात्री मी गजर होऊनही उठलो नाही आणि तापमान ९९ डिग्रीपर्यंत खाली आले होते, हे मनातून मला चांगलंच खटकत होते.

माझे मन मला सारखे खात होते. मला वाटत होतं की मीच त्या निष्पाप पिल्लांचा मारेकरी आहे. त्या रात्री आईची परवानगी

घेऊन मी मिशकाच्या घरीच झोपलो.

सकाळी उठलो तेव्हाही सगळं जसंच्या तसंच होते. अंडी इनक्यूबेटरमध्ये पडून होती. एकही अंडे तडकले किंवा फुटले नव्हते. कुठल्याही अंड्यातून काहीच आवाज येत नव्हता.

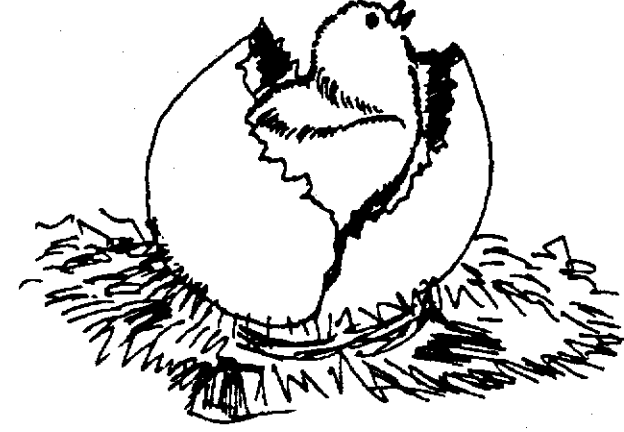
जेव्हा सारंच संपलं...

तो दुःखाचा दिवस कसातरी संपला एकदाचा. स्वयंपाक घरात परिस्थिती जशीच्या तशीच होती. इनक्यूबेटर गरम होता, दिवा जळत होता पण आमची उमेद संपली होती. तेवढ्यात मिशका जोरात ओरडला ! त्याच्या हातात अंडं होते . ते थोडेसे तडकले होते !

“अंडे काढताना कशावर आपटलं तर नाही ना?” मी विचारले. मग मी अंड्याचं फुटकं कवच थोडंसं बाजूला करून पाहिले. त्यातून एक पिवळसर चोच बाहेर आली आणि पुन्हा आत गेली. आम्ही आनंदाने इतके वेडे झालो की आमच्या तोंडून शब्दच फुटत नव्हता. आम्ही फक्त एकमेकांना मिठी मारली.

मिशका इतर सर्वांना ही आनंदाची बातमी सांगायला धावतच सुटला.

“अरे, अंडे बरोबर घेऊन जाऊ नकोस!” मी म्हणालो. त्याने लगेच अंडे परत जागेवर ठेवले.

एवढ्यात कोत्स्या आला. त्याला फारच आनंद झाला. तो पण इतरांना बोलावण्यासाठी धावला. त्याच वेळी मीही माझ्या आईला सांगायला धावलो. थोड्याच वेळात मिशकाचे आई-बाबा आले. माझ्या हातात अंडे असलेले पाहून मिशका एकदम खवळला. “अंडे ताबडतोब आत ठेव नाहीतर पिल्लाला सर्दी होईल,” तो ओरडला.

“दुसऱ्या एखाद्या अंड्याला चीर गेली आहे का रे?” वित्याने विचारले.

“फक्त ५ नंबरचं अंडे फुटले आहे,” मिशकाने निरीक्षण करून सांगितले.

“अंड्याच्या आत पिल्लाला किती त्रास होत असेल! चला,

आपण अंड्याचे कवच काढून पिलू बाहेर काढू या,” जेन्या म्हणाली.

“नको, नको. पिल्लाचे पंख खूप नाजूक असतात आणि असं बाहेर काढताना त्यांना दुखापत होईल.” मिशका म्हणाला. एवढ्या वेळात ११ नंबरचे अंडेही फुटले. सगळेजण इनक्यूबेटरला चिकटून बसले होते. रात्री दोनच्या सुमाराला ८ व १० नंबरची अंडीही फुटली. तेव्हा सगळ्यात मोठं आश्चर्य होते एक पिल्लू! सारखं पडत, धडपडत ते उभे रहाण्याचा प्रयत्न करत होते.

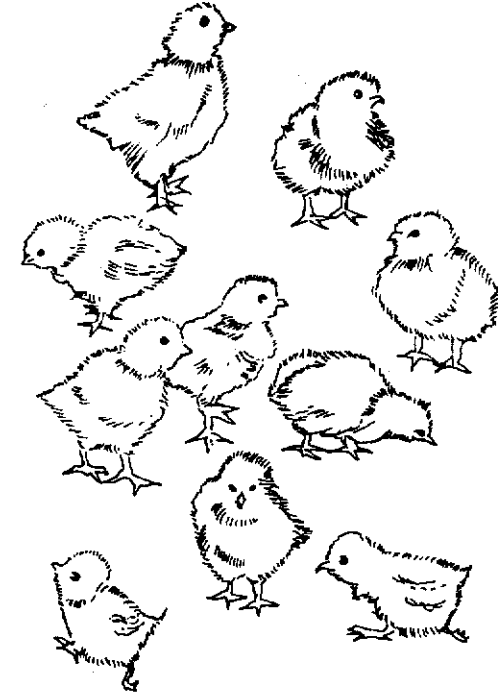
मी एक पिल्लू तळहातावर घेतले. ते अजूनही ओले होते. पंखांच्या ठिकाणी त्याला मऊ टोकदार केस होते. मिस्काने एक डबा आणला आणि मी पिल्लू त्यात ठेवले. त्याचे पंख लवकर वाळण्यासाठी डबा गरम पाण्यावर ठेवला. एवढं मोठ्ठं पिल्लू छोट्याशा अंड्यात मावतं ही केवढी आश्चर्याची गोष्ट आहे!

चूक सापडली

आम्ही आमच्या कामात इतके दंग झालो होतो की सकाळ केव्हा झाली समजलेच नाही. सूर्याचे किरण स्वयंपाकघरातल्या फरशीवर पडले होते. लवकरच सगळी मुलंही आली. जेन्या आणि कोत्स्या सगळ्यात आधी आले.

“या, या, निसर्गाचा एक चमत्कार पहा!” मिशका म्हणाला.

मुलं गंभीरपणाने पिल्लांचं निरीक्षण करायला लागली. जेन्याने मिस्काला झोपायला सांगितलं. रात्रभर जागरण केल्यामुळे त्याचे डोळे लाल झाले होते. एवढ्या वेळात आणखी काही अंड्यांतून सुद्धा पिल्ले बाहेर पडली होती. मी इनक्यूबेटरमधून ४, ८ आणि १० नंबर असलेली कवचं बाहेर काढली. पण कोणत्या अंड्यातून कोणतं पिल्लू आलं होतं हे समजणं कठीण होतं. नंबर ५ चं पिल्लू अजूनही बाहेर आलं नव्हतं ते थोडं अशक्त असावं. आम्ही ते कवच थोडं जास्त फोडले. त्याच्या आत पिल्लू दिसलं सुद्धा! ते जिवंत होतं आणि आपलं डोकं हलवत होतं. आम्ही त्याला पुन्हा दुसऱ्यांदा इनक्यूबेटरमध्ये ठेवलं.

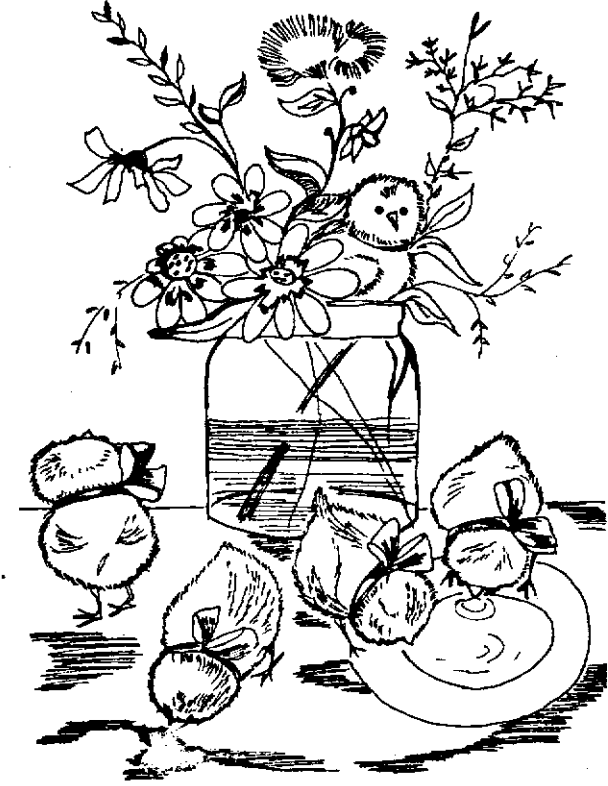

पण अंडी फुटण्यासाठी आम्हाला एक दिवस जास्त वाट का पहावी लागली? आम्ही मोजण्यात काही चूक तर केली नव्हती? प्रत्यक्षात आम्ही जेव्हा परत नीट व्यवस्थित दिवस मोजले तेव्हा आम्हाला आमची चूक समजली. आम्ही मोजताना एक दिवस विसरून गेलो होतो. जर आम्ही नीट मोजले असते तर आम्हाला इतका त्रास झाला नसता.

जन्मदिवस

दिवस संपताना आमच्या गरम तसराळ्यात दहा पिल्ले इकडून तिकडे धावत होती. नंबर ५ चे पिल्लू सर्वात शेवटी आले होते. त्याला बाहेर पडायला मदत व्हावी म्हणून अंड्याचे कवच थोडे तोडावे लागले. ते इतर पिल्लांपेक्षा लहान आणि अशक्त वाटत होते. संध्याकाळपर्यंत इनक्यूबेटरमध्ये दोनच अंडी शिल्लक राहिली. आम्ही रात्रभर दिवा पेटता ठेवला. पण त्याचाही काही उपयोग झाला नाही. दहाही पिल्लांनी रात्र गरम तसराळ्यात मजेत काढली. त्यातही काही उभं रहाण्याचा प्रयत्न करत होती तर काही जोरात धावत होती. ती आपल्या चौची तसराळ्यावर मारत होती. जणू ती काहीतरी टिपण्याचा प्रयत्न करत होती.

“ह्यांना भूक लागली आहे वाटतं,” मिशका म्हणाला. आम्ही पटकन एक अंडे उकडून त्याचे बारीक बारीक तुकडे करून जमिनीवर पसरले. पण पिल्लं ते अजिबात खाईनात. मग मिस्काने

आपल्या बोटाने जमिनीवर टपटप आवाज केला. पिल्ले त्याची नकल करत खायला लागली. आम्ही एका छोट्या वाटीत पाणी ठेवले. ते त्यांनी लगेच पिऊन टाकले.

त्या दिवशी सगळ्या मुलांनी शाळेत विज्ञानाच्या शिक्षिका मारिया पेट्रोवना यांना पिल्लांबद्दल सांगितले. सर्वांनी पिल्लांच्या जन्मदिनासाठी काहीतरी भेट आणायची आणि पार्टी करायची असे ठरवले.

मी आणि मिशका मुलं येण्याची आणि त्यांच्या भेटवस्तूंची वाट पहात राहिलो. काही मुलांनी फुले आणली. सद्भाव व्यक्त करायचा हा छान मार्ग आहे. पण मारियाताई एका बाटलीत ताक घेऊन आली. ताकएका पेल्यात ओतल्याबरोबर सगळ्या पिळ्हांनी ते गटागटा पिऊन टाकले. ल्योशका पिळ्हांसाठी एक खुळखुळा घेऊन आली. कोत्स्या एका डब्यात भात घेऊन आला. पिळे पटापट भाताची शिते खाऊ लागली. मारियाताईनी सांगितलं की पिळ्हांना ताजी हवा मिळाली पाहिजे. मग आम्ही मारियाला इनक्यूबेटरमध्ये तशीच पडून राहिलेली अंडी दाखवून त्यांच्याबद्दल विचारले.

“मला नाही वाटत यांच्यामधून आता पिळ्हां निघतील,” त्या म्हणाल्या.

थोडे दिवस रोज संध्याकाळी मुले पिळ्हांना बघायला येत होती. पण शहरात ही पिळे सांभाळणे कठीणच होते. म्हणून पंधरा दिवसांनी मी आणि मिशकाने पिळे एका टोपलीत ठेवली. त्यांना नताशाकाकीकडे घेऊन गेलो. त्यांच्याकडूनच आम्ही अंडी मागून आणली होती. आता तिची ठेव आम्ही परत करायला निघालो होतो. खेड्यातल्या मोकळ्या जागेत आणि शुद्ध हवेत पिळेही खुशीत दिसत होती.

○)))))))))(((((((((((○